

Gospodar in gospodinja

LETO 1939

29. MARCA

STEV. 13

Več zelenjadi v kmečke vrtove

Večkrat se sliši mnenje, češ da je hrana po kmetih preveč enolična in enostranska in da bi bilo treba vpeljati tudi v kmečko kuhinjo več izpremembe. Mogoče, da je na tem nekaj resnice, vendar pa moramo priznati, da prehrana našega kmečkega ljudstva v primeri s prehrano v južnih delih naše države vendarle ni tako enolična. Saj velja vprav naša preprosta kmečka hrana za mnogo bolj zdravo in za delavnega človeka bolj prikladna nego meščanska. Krompir, kisló zelje in repa, fižol, žganci in druga jedila iz moke ter kruh iz domače, na črno zmlete moke — vse to so prvovrstna, zdrava, tečna jedila, zlasti če so zabeljena s svinjsko ali mlečno zabelo. Poleti pa dandanes tudi menda nikjer ne manjka solate, ki je od rane pomladi (motovilec, regrat i. dr.), pa do pozne jeseni tudi po kmetih skoraj vsakdanja jed. Edino, kar bi bilo v tem oziru še želeto, je to, da bi vpeljali v prehrano po kmetih še nekaj več razne zelenjadi, ki je užitna surova in na razne načine pripravljena. Tako bi dobili v naše prehrano še več izpremembe in raznovrstnosti, kar bi tudi v zdravstvenem oziru imelo blagodejni učinek.

Pridelovanje nekaj več, doslej manj znanih zelenjadnih rastlin dandanes ni težko, ker imamo že v vsakem večjem kraju v trgovinah na razpolago tudi skoraj vsa zelenjadna semena, kjer dobimo že za nekaj dinarjev zanesljivo kalivo in pristno robo. Naj torej v naslednjih vrsticah opozorimo naše gospodinje na nekatera zelenjadna plemena, ki se dado s pridom uporabljati tudi v vsaki najbolj skromni in preprosti kmečki kuhinji, ki pa so ponekod še malo znana, vobče pa v naših krajih nikjer dovolj upoštevana.

Izmed kapusnic je samo navadno zelje že od nekdaj prav povsod znana in čislana zelenjadna rastlina. Imamo pa še razne druge kapusnice, ki so prav tako upoštevane vredne, čeprav navadnega zelja ne morejo nadomestiti. Običajnemu zelju, ki ga v ogromnih množinah pridelamo in izvečine predelamo v kisló zelje, je podobno rano

zelje, ki je godno že konec junija ali vsaj julija meseca. So to sorte zelja, ki hitro rastejo in se sredi poletja zavijejo v sicer bolj majhne, tudi silno trde in goste glave. Ako imamo pravo sorto in raste v dobri zemlji, so glave tako čvrste, da se režejo kakor repa. Uporabno je za vsa jedila, pa tudi za kisanje, kakor navadno jesensko zelje. Erfurtsko rano, kresno, ekspres — to so take sorte, ki so v vsakem oziru priporočljive. Sejati jih je takoj sedaj, če mogoče, v toplo gredo ali na kako zavetno, sončno gredico na planem. Ko so sadike dovolj močne, jih presadimo po 40—50 cm vsaksebi na dobro pripravljeno zemljo v vrtu ali na njivi. Obdelujemo jih tako kakor navadno zelje.

Po kmetih še malo poznajo rdeče zelje in ohrovt. Obe sorti sta zlasti za zimsko uporabo kaj dobri nadomestili za belo, navadno zelje, in sicer za presno uporabo (ne za kisanje), ker sta dokaj bolj trpežni nego navadno zelje. Sejemo ju nekoliko kasneje, ker sta namenjeni za zimsko uporabo in se najtežje razvijata proti jeseni.

Pa sta še dve drugi kapusnici, ki bi jih morali upeljati tudi po kmetih, ker bi služili vsaj za prijeten obližek ob kakih posebnih prilikah, v bližini mest in večjih obrtnih krajev pa tudi za prodajo. To je karfijola in glavičasti kapus. Karfijola je pri nas bolj pozno poletna in jesenska zelenjad, ki se ne sponese vedno in povsod. Nasprotno pa je glavičasti kapus jako skromna rastlina za pozno jesensko in zimsko uporabo. Obe se sejata sedaj konec marca ali aprila meseca; presajata in gojita se kakor navadno zelje.

Gospodinje, ki morejo utrpeti košček vrta ali njive, naj poskusijo gojiti vsaj nekatere naštetih petih kapusnic. Seme od vseh petih zvrsti se dobi povsod za borih 5—8 din. Posebno priporočamo pa rano zelje, ki je godno sredi poletja, ko gre kisló zelje navadno h koncu.

Koleraba (nadmemeljska) je tudi znana kapusnica. Redko pa so tiste hiše po kmetih, kjer bi jo sadili in uživali. Res je sicer, da

ne zaleže toliko kakor n. pr. zelje ali solata, vendar za prijetno spremembo je pa vendarle, zlasti prav rane sorte kakor dunajska, Dvorskyjeva i. dr. Sejemo jih sedaj, godne so junija in julija.

Poleg glavate solate, ki je že itak znana in vpeljana povsod, priporočamo radič. Kjer ga še ne sejejo, naj ga poskusijo vsaj v malem. To zelenjad, ki se uživa kot solata, prištevamo k najbolj zdravim zelenjavnim rastlinam. Raste povsod in daje zelo okusno in zlasti po primorskih krajih najbolj čislano solato.

Prav tako zdravilna zelenjad je špinača, ker ima v sebi vse vitamine in važne rudninske snovi. Ne moremo je sicer smatrati za vsakdanjo jed, vendar tu in tam bi pa le prav prišla; zlasti je važna za mladino. Poletno špinačo sejemo takoj sedaj, zimsko pa na jesen.

Od korenaste zelenjadi je po kmetih malo upoštevana rdeča pesa, ki daje izvrstno solato — sicer ne za vsak dan, vendar pa vsaj za praznike in posebne prilike in za prijetno spremembo. Sejemo jo od sedaj dalje večkrat čez leto, ker je dobra le, dokler je mlada in ne predebela. Tudi znana rdeča redkvica je zelo priljubljen in zaželjen epomladni prigrizek — toda le po mestih. Pa bi ne bilo napačno, ko bi tudi kmečka gospodinja v nedeljo ali praznik presenetila družino s tako vabljivo »rihtoc«. Redkvice goje v raznih sortah. Najraneje so drobne rdeče, pozneje so debelejšje, podolgaste bele ali rdeče z belim repkom in še razne druge. Redkvica je zelenjad, ki raste jako hitro tudi na planem, zlasti pa v topli gredi. Vmes sejemo solato, ki se šele začne razvijati potem, ko pobereмо redkvico.

Od stročnic se po kmetih premalo goji grah. Res, da daje grah pičel pridelek in slabo plača zemljo, vendar pa po kmetih, kjer ni tako trdo za košek zemlje, bi pa že lahko pridelali nekaj več te izvrstne zelenjadi, ki posebno prav pride poleti, dokler še ni fižola. Zelo izdaten je sladkorni grah, ki se uživa v stročju. Grah za mrz ni občutljiv, zato ga sejemo že marca, zadnji čas pa aprila meseca, ker se razvija razmeroma počasi.

Na vsakem zelenjadnem vrtu so potrebne tudi nekatera dišavna zelišča, kakor: majaron, koper, šetraj, sladki janež, pehtran, žajbelj ali kadulja, sivka, meta, melisa, prav tako tudi peteršilj, zelena in drobnjak.

Zelo potrebno bi bilo, da bi se po kmetih bolj udomačilo pridelovanje in uživanje paradiznikov, ki se dandanes uživajo po vsem svetu v presnem stanju, pripravljeni kot omaka in kot dodatek k raznim jedilom. Sedaj je čas, da sejemo seme v toplo gredo. Močno razvite sadike presajamo sredi maja meseca.

O čebulnicah je bil govor na tem mestu pred nekaj tedni. Poleg čebule in česna ter morebiti tudi pora, naj bi nikjer ne bili brez drobnjaka, ki je kot dišavna in zdravilna rastlina vreden vsega uvaževanja.

Vsa našeta in tudi druga zelenjad se prideluje običajno na domačem vrtu, seveda, če je dovolj velik. S prav istim uspehom pa jo gojimo tudi na njivi, kjer je dobra, ugnojena, sprsteninasta zemlja.

Gospodinje! Sedaj je čas setve! Pre-skrbite si potrebno seme in sadike ter sejte in sadite čimprej. Ako zamudite ta čas, je zamujeno celo leto. H.

Plug in plevel

Ne velja pregovor: »Vsaka reč ob svojem času!« izlepa kje tako kakor pri oranju. Najboljši plug ti lahko pokvari njivo, ako delaš v premokrem ali pa tudi v pre-suhem času. A tudi delo, ki je spomladni popolnoma na mestu, utegne biti jeseni pogrešeno, kakor tudi obratno. Sicer pa to se velja samo o plugu, ampak o obdelovanju zemlje sploh. Ti vlačiš (branáš) njivo z namenom, da jo zdrobiš in poravnaš in da pokriješ posevek s prstjo. Čim »lepšec« se dá zemlja pripraviti za setev, toliko bolj si vesel. Dokler gre samo za pomladansko obdelovanje, nimam ničesar proti temu ugo-

varjati. Drugačna je pa stvar pri jesenski setvi.

Tukaj velja: »Zimska kepa, gospodar — varuje žito in denar.« Kdor razbije jeseni grudo na njivi, razseka hlebec dobrega kruha, kajti kepe so tvoj najboljši zaveznik v boju proti pozabi jesenskih setev. Na polju, ki je kar posejano z manjšimi in večjimi kepami v velikosti debele pesti, so mlade rastlinice, ki stoje med njimi prav tako zavarovane proti ostremu severnemu vetru kakor ti, kadar se skriješ za zid. Isto velja za sneg, ki je vendar rastlinam najboljši kožuh proti zimskemu mrazu. Ako brije

međ sneženjem ali kmalu po zapadlem svežem snegu močan veter, odpiha z lahkoto iznad gladke poljske površine; če je pa njiva grudasta (kepasta), obleži sneg med kepami in varuje setev. Da celo huda zmrzál brez snega škoduje rastlinam na grudasti njivi mnogo manj, kakor pa na gladki. Zakaj? Ko se namreč na spomlad taja zledenela zemlja, posebno pa, če nastopi potem deževno vreme, razpadejo kepe v prst in ta pokrije iz tal privzdignjene, deloma potrgane in razgaljene koreninice zopet s svojim črnim plaščem usmiljenja; tako reši rastlinam življenje. Če torej mieliš, prijatelj, da si zadel v črno, ko si za jesensko setev razdrobil vse kepe prav na drobno z brano in morda tudi še z valjarjem, da je bila njiva kakor ogledalo gladka, potem nisi dosegel drugega kakor — kopico bunk pa lastnem hrbtu.

Ena izmed najvažnejših nalog pri obdelovanju zemlje je pravilno zadelavanje hlevskega gnoja v zemlji. Saj ti je znano, da so ravno najdragocenejše snovi rastlinske hrane, kakor n. pr. dušik v amonijaku, podobne ujetnikom v Mariboru, ki se poslužijo prve ugodne prilike, ki se jim ponudi, da se izmuznejo iz ječe na svobodni zrak. Kot vrl poljedelec jim boš pot zabarikadiral na ta način, da gnoj precej potem, ko je raztrošen, tudi zaorješ, in sicer tako, da ga čim popolneje pokriješ s prstjo. Za razkrajanje (raztrošanje) gnoja je pa plitva brazda boljša od globoke, ker pod plitvo gnoj bolje prhni in gnije. Kako globoko da podorješ gnoj, je pa odvisno tudi od sadeža, ki ima priti na to njivo. Dolgega, slamnatega gnoja ne boš podoraval preplitvo, kajti v tem primeru ne boš imel dovolj prsti, ki naj bi gnoj popolnoma zakrila.

Če ti pokaže dobro oranje izvrstnega poljedelca, pa spoznaš lahko po plevelu slabega kmetovalca. Drevo (plug) ni samo orodje, ki rahlja in obrača zemljo, ampak je v rokah izobraženega gospodarja tudi najhujši sovražnik plevela, kakor bombna letala za velika mesta. Samo kmet, ki živi še vedno v navadah 18. stoletja pred Kr., neguje in ljubeznivo oskrbuje plevel, kakor da je njegovo seme predragocen zaklad in kakor da je njegova sveta dolžnost skrbeti, da bo to seme lahko tudi po vseh pravilih vzkalilo in raslo! Plug imamo zato, da plevel uničujemo, in če ga ti, prijatelj, ne znaš uporabljati v ta namen, in če s plugom popešuješ ne uničevanje, ampak vstajenje plevela, potem si pač nikar ne domišljaj, da si izvrsten poljedelec,

Le poglej v svoje žito, kadar dozoreva za srpl! V njem najdeš celo hosto in goščo zrelih plevelov razne vrste. Njihovo seme se obletava že pred žetvijo in leži tam, ob suhem vremenu popolnoma neizpremenjeno na tleh ter čaka, da se mu ponudi ugodna prilika za kalenje. Plug nevednega gospodarja je temu semenu v srečo, kajti nesrečnejš preorje strnišče prav globoko in pokrije plevelno seme na debelo z zemljo; zdi se, kakor bi ga gnal k temu delu blagi namen, da to seme ob času, ko bi mu mogel mraz škodovati, pač ne bo moglo vzkaliti. Tako zavaruje napak uporabljeni plug dražestno plevelno seme pred nevarnostmi zime, pred požrešnimi pticami in drugimi poškodbami z odejo prsti, s katero jih je pokril, ko je kmet oral strnišče, dokler — ej, dokler ga spomladi zopet lepo ne odkrije. Spomladi namreč spravi naš gospodar plevelno seme iz globočine zopet na površino, kjer brez težave vzkali; in ko streže kmet svojemu ovsu, ječmenu, lanu ali kateremukoli že sadežu, vedno skrbi obenem pridno tudi za plevel, dokler se nekega dne ne prime za glavo in ne vzklikne: »Za milega Boga, odkod se je pa vendar vzel ta plevel? Odkod je osat in njivska gorčica, odkod grašica in divji oves, odkod grahor in šmarna detelja in še deset drugih takih kmetovih prijateljev?«

Nikar si ne ubijaj glave, prijatelj, s takim premišljevanjem! Ti si si vzgojil vso to svojat sam s svojim plugom. Dobil bi lahko patent na svojo semenogojko poštajo za plevela! Da preorješ strnišče takoj po žetvi, to bi bilo že čisto pravilno, a na globoko ne smeš iti pri tem, ampak orati le plitvo; sploh ravnaj z njivo tako, da bo moglo izpalo plevelno seme vzkaliti kakor hitro le mogoče. Plitvo preorji in tako! nato povleci z brano! To je pravilno obdelovanje strnišča, ki je posejano s plevelnim semenjem. Plug postane na ta način prijatelj plevela, toda samo navidezen in zvit in zahrbtn. Pomaga namreč, da plevelno seme hitro vzkali; ko pa leži polje v najlepšem plevelnem okrasju zopet zeleno pred teboj, pa vzemi isti plug in ga izpremeni v največjega sovražnika plevela s tem, preorješ njivo še enkrat, a zdaj prav na globoko in jo pustiš ležati v surovi brazdi čez zimo; to bo za mladi plevel gotov pogin. Kdor rabi plug na ta način, ta je pravi slovenski oratar. Na njegovem polju boš hitro spoznal, da tukaj vodi delo roka, ki zna izvrstno voditi plug in plevel bo izginit pod plugom, ako je njegov vodja izvrsten orač.

Tebi, tovariš, ki živiš še v starih časih, seveda nič kaj ne diši, da bi jeseni dvakrat oral, kajne, da ne? Saj pa tudi ni časa za to! Pa imamo vendar tudi za te neko zdravilce, ki ti gotovo pomaga, če le nisi že preveč bolan. Recept se glasi: Z dvakratnim oranjem jeseni si prihraniš eno orbo na spomlad. Če namreč jesenske brazde v

vigredi le pošteno prebranaš, lahko takoj seješ vanje. Tako si prihraniš dragoceni čas spomladi in lahko prej seješ. Če prej seješ, bo tudi žetev prej in zgodnja žetev. Ti pridobiš potrebnega časa za jesensko obdelovanje žitnega strnišča, kakor ti ga priporočam. Treba je torej samo začeti, potem pojde, če je le količjak dobre volje pri hiši.

ovfr.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Naši mali

Blažek

To je bilo tistega lepega dne, ko se je pripravljala pomlad, da se pripelje v deželo. Prvi zvončki so že poganjali na travniku in na bregu so kukale prve trobentice iz zemlje. Blažek je bil ves vesel, ko je prišel iz šole. Hitro je vrgel šolsko torbico v kot, pa hajdi na travnik, kjer so se igrali otroci. »Skobc« so se šli. Vsi so bili zaverovani v svojo igro in Blažka nihče še opazil ni. Tega pa je prijela muha, da bi tovarišem malo ponagajal. Pobral je kepo proti in jo zagnal v gručo otrok. Seveda so se le-ti hitro obrnili proti nagajivcu in kakor je že v otrokih čut pravičnosti silno razvit, Blažku niso hoteli ničesar dolžni ostati. Iz »Skobc« se je razvilo kepanje s prstjo in dečki so se pri tem izborno počutili.

Na, pa je že nesreča hotela, da se je malemu Janezku med prst vtihotapil tudi droben kamenček in s tem kamenčkom je tako dobro meril, da je Blažka ravno na čelo zadel. Kaj posebno hudega sicer ni bilo, ampak Blažek je vseeno dobil veliko buško na čelu.

Kdo je bil sedaj bolj žalosten kot Janezek, ubogi grešnik? »Ubogi Blažek,« mu je govoril, »ne bodi hud, saj nisem nalašč tako dobro meril. Saj si tudi ti mene pošteno na prsa zadel.« In je peljal ubovega Blažka k vodi, kjer sta skupaj zmila buško. Blažek si je ohladil rano v vodi in z bolečino se je skadila tudi njegova jeza na Janezka. Podal mu je roko in skupaj so se vrnili na travnik in se dalje igrali.

Tako bi bila vsa stvar v redu opravljena, da se ni vmešal drugi vmes. In ta drugi je bil Blažkov oče.

Zvečer je prišel Blažek domov, seveda z buško na čelu. Tako hitro se taka reč ne pozdravi. Nekaj časa se je skrival okoli po

hiši, pri večerji pa je le moral k mizi in takrat ga je zagledal oče.

»No, kje si pa to iztaknil? In prav nad očesom. Saj bi bil lahko še ob oko.

»Padel sem.«

»Padel. Hm, čudno. Kje pa si bil vse popoldne?«

»Na travniku za cerkvijo.«

»Na travniku? Kdo pa je bil še zraven?«

»Andrejček in Marček in Matijec.«

»In nihče drugi?«

»In — in Janezek.«

»No že prav. Bom že fante vprašal, kaj ste imeli. In če zvem, di si me lagal, se kar pripravi. Kar takoj grem.«

In Blažek se zboji očeta, pa pride z resnico na dan. »Saj bom povedal. Janezek me je s kamenjem. Igrali smo se, pa je po nesreči vrgel kamen in me na čelo zadel. Ne bodi hud, oče, saj me nič ne boli.«

»Seveda te ne boli! Zdaj še zagovarjaš pretepača, ki te je. Saj bi bil lahko ob oko. Potem bi pa imel slepca pri hiši! Ampak naj le počaka. Temu pretepaču bom že jaz uro navil. Vsa vas nima miru pred njim!«

In že je prijel fanta za roko in skupaj sta se odpravila proti Janezkovi domači hiši.

Ampak preveč hitro nista šla. Zakaj vsakomur, ki sta ga srečala, je oče razkazoval Blažkovo buško in mu razkladal, kakšen pretepač je Janezek, pred katerim noben otrok na vasi ni varen. Ljudje so občudovali Blažkovo buško, ženske so sklepale roke in kričale, da kaj takega ni moči mirno prenesti. In vsa procesija se je napotila proti Janezkovi hiši.

Ko so prišli do hiše, je Blažkov oče začel razbijati po hišnih durih, kakor bi jih hotel razbiti. Janezkov oče je pogledal skozi okno, zagledal gručo ljudi, se prestrašil in napol odprl vrata. In že je padalo po njem: »Zalega, potepuhi, pretepači, ničvredno semec, vse je letelo iz ust, kakor je

pač pod jezik prišlo in vea Janezkova družina je postala mahoma najničvrednejša zalega, ki še božjega sonca ni vredna. Seveda tudi Janezkov oče tega ni mogel mirno požreti. Psovke so letale vse vprek in ljudje, ki so stali okoli, so se imenitno zabavali.

Stvar se je končala pred sodnijo. Tri mesece se je vlekla zadeva, odvetniki so imenitno služili, sodnik se je jezil, da mora s takimi neumnostmi čas zapravljati, koncem koncev pa sta morala oba očeta pošteno plačati.

In to vse zaradi uboge buške na čelu, zaradi katere sta se prizadeta sama med seboj na licu mesta epoprijateljila in si medsebojno vse odpustila.

Blažek pa je seveda pri tem odnesel imeniten nauk, kako človek ne sme ravnati, če hoče v miru živeti s sosedi. Ha

Nogavice

Z nogavicami je kakor z obleko. Primeroma morajo biti priliki za katero jih oblečemo, pa tudi vremenu in čevljem. Tista, ki obleče v močne čevlje ali za dolgo pot tanke nogavičke, pokaže, da nima okusa in da ne zna varčevati. Tanke nogavice so pri obilni hoji kaj hitro proči.

Ako moramo dosti hoditi, ali če delamo zunaj, obujemo močno in udobno obuvalo, h kateremu spadajo tudi močne in trpežne nogavice; tako lahko brez posebne pazljivosti pogosto, najbolje vsak dan speremo in menjamo in se ne strgajo tako hitro. Najdaleje nam trajajo seveda tiste, ki jih napletemo doma iz močnega bombaža ali iz trpežne volne.

Tanjše nogavice oblečemo le k bolj pražnji obleki za posebne prilike. Ker niso tako trpežne, je treba nanje precej paziti, ako jih hočemo nositi količkaj dolgo.

Za noge in za vse vrste nogavic je dobro, ako jih ne nosimo dalje kakor en dan; peremo jih večkrat sproti in obujemo vsako jutro sveže. Ako se komu pote noge, je tako pogosto menjanje nogavic še celo nujno potrebno. Če jih pa nameravamo drugi dan še obuti, jih zvečer iztepemo, da spravimo iz njih prah in droben pesek, ki pride vanje. Če tega ne napravimo, se kaj kmalu preguhijo. Isto se zgodi, ako so čevlji znotraj, kamor pride nogavica v slabem stanju.

Za vse vrste nogavic si zapomnimo tole: Kakor hitro zagledamo majhno luknjico, jo takoj zašijmo. Kako hitro se spuščča petlja za petljo, ako smo površni in odlašamo s šivanjem. Pri tankih nogavicah se nam na

ta način naenkrat pokvari ves par. Ne puščajmo ležati umazanih dolgo časa. Nogavice so vendar tako hitro oprane, posebno ako jih nismo dolgo nosili. Če nimamo pri rokah tople vode, jih lahko operemo tudi z mrzlo. Dobe se milne luske, ki se prav dobro raztope tudi v mrzli vodi. V dobljenih penah nogavice nalahko mencamo na pravi in narobni strani, nato splaknemo nekajkrat v čisti vodi, pa so oprane. Boljše je seveda, ako uporabljamo mlačno vodo. Opranih ne ovijamo ampak samo stisnemo. Posebno je paziti na svilene, ki jim ovijanje zelo slabo etori. Za te je najbolje, ako jih zložimo na brisačo, zavijemo skupaj, potegnemo, da spravimo iz njih odvišno vodo, potem pa obesimo s stopalom navzgor. Likati jih smemo samo z mlačnim likalnikom.

Kadar kupujemo nogavice, izbirajmo primerne letnemu času. Bombaž je hladen in da dobre nogavice za poletje. Pozimi pa so bombažaste nogavice mrzle. Zato nosimo volnene, ali mešanico volne in svile. Bolj topla je svila kakor bombaž.

Luknjice zamašimo po možnosti z istobavno prejico. Za mašenje svilenih nogavic je dobra tudi svila za šivanje, ker je zelo močna. Če opazimo, da je nogavica na nekaterih mestih že zelo tanka, nam traja še nekaj časa, če jo, preden se strga, lepo prešijemo nekajkrat podolgem in počez. Velikih lukenj nam sploh ni treba mašiti, ako smo jih sproti zašili, ko so bile majhne.

Gospodinja, ki je količkaj skrbna, ima nogavice lahko vedno v redu, t. j. oprane in zašite v omari za perilo. Če zahteva tudi od drugih, da nogavice sezujejo, kadar so umazane ali kadar opazijo le majhno luknjico, ne bo imela preveč šivanja in dela z njimi. H. Š.

KUHINJA

Slaniki z rumom pečenj. Slanike osnažim tako, da jim odrežem glavo in koščice odetranim. Potem jih denem v mlačno vodo za 6 ur. To vodo odlijem in jih še za 6 ur denem v mrzlo vodo. Slanike potem zbrišem, narežem na kose, zložim v skledo in polijem z rumom. Polijem v toliko, da so slaniki pokriti. Rum zažgem. Ko rum izhlapi, so slaniki pripravljani za mizo. Slanike dam s kislim zeljem na mizo.

Orehov zvitek. Za zvitek rabim 3 rume njake, 5 dkg sladkorja, 2 in pol dkg orehov, 5 dkg moke, 3 beljake, mast in papir za pekač, 5 dkg marmelade, 1½ del sladke sme-

fane, 1½ dkg sladkorja. Rumenjake dobro zmešam s sladkorjem, da narastejo. Nato pridenem zmlete orehe, presejano moko in trd sneg iz beljakov. Pekačo namažem z mastjo in pognem s snažnim papirjem. Potem zravnano testo prst na debelo po pekači ter spečem v vroči pečici. Še vročemu zavitku odstranim papir. Ohlajen zvitek namažem najprej z marmelado in povrhu še v sneg stepeno in s sladkorjem oslajeno sladko smetano. Potem zvijem skupaj. Kadar rabim, narežem na kose.

Porova juha z rižem. Dva debela pora osnaži, operem in zrežem na rezance. Razrezan por denem na razbeljeno mast ali na surovo maslo in pražim toliko časa, da ta zarumeni. Potem potresem por z žlico moke. Ko se moka prepraži, jo zalijem s kropom in ji pridenem toliko pesti riža, kolikor oseb imam na kolisu. Ko je riž zmešan je juha gotova.

Por kot prikuha. Nekaj pora osnažim, operem in zrežem na 2 cm široke kose. Te kose pristavim s kropom, osolim in do mehkega skupam. Kuhano por stresem v prežganje, ki sem ga naredila iz 6 dkg masti ali surovega masla. Por dobro premešam in mu prilijem par žlic juhe ali kropa. Nazadnje mu primešam par žlic kisle smetane, ga okisam z limoninim sokom in zarumenim s surovim rumenjkom.

Golob v omaki. Goloba zakoljem tako, da mu kri odkapljem v žlico kisa in to zmešam. Goloba oskubim, osnažim in pretaknem s suho slanino. Potem ga nasolim. Nasoljenega pražim na masti ali na surovem maslu s prdatki čebule, z lavorovim listom, z vejico timeza, vejico majarona, z limoninim olupkom in par žlicami kisa. Ko je golob mehak, ga vzamem iz masti. V mast pa zmešam žlico moke. Ko ta zarumeni, zalijem z juho, da jed zavre. Nazadnje primešam kri in precejeno tekočino polijem po razrezanemu golobu.

Mesna štruca. Za to štruco rabim svinjsko in telečje meso, vsakega pol kg, 2 žemlji v mleku namočeni, 2 decilitra mleka, 3 dkg slanine, čebulo, zelen petršilj, česenj, sol, 2 jajci, 5 dkg drobtin, malo popra in 3 dkg masti. Meso operem, zrežem na kose in zmeljem v mesnem strojčku. Če je meso premalo drobno, zmeljem dvakrat. Potem pridenem ožete in prelačene žemlje na zrezani eegreti slanini, prepraženo čebulo, zelen petršilj, strt česenj in ščep popra. Potem pridenem jajca in kisló smetano ali mleko. Ko so vse snovi dobro zmešane, oblikujem na z drobtinami posuti deski 2 klobasi ali štruci.

Te štruce spečem na masti v pečici. Med pečenjem meso večkrat polivam Pečenino razrežem na kose in polijem z mastjo v kateri se je štruca pekla. Med mast sem prilika 2 žlici juhe. Pečenko dam s solato ali kisló repo na mizo.

DOMAČA LEKARNA

Hripavica se ponavlja (je kronična) po vsaki sapi. Treba je, da ti pregleda zdravnik grlo in pljuča. Marsikdo je začel s hripanjem... Sprememba zraka, sprehodi po borovih in smrekovih gozdih denejo dobro. Vdihavanje smole in kadila olajšuje grlo. Mazanje z lilijinim oljem, uživanje medu in masla, grgranje z čajblom in medom so stara zunanja in notranja domača zdravila. — Ogiblji se govorenja, petja, letanja, plesa, razgretih in zakajenih prostorov, mrzle pijače, prepiha, hitre menjave toplote in mraza, nočnega bdenja. Pazi, da so noge suhe in tople, in da si toplini primerno oblečen. Preveč obleke ali premalo, rado škoduje. Hrano uživaj preprosto, došti mleka, malo mesa. Sicer pomaga tudi, kar za katar v grlu. Ako jemlješ mokre obkladke, glej, da se ne prehladiš. Po ovitku in po vdihavanju ne hodi takoj na mrzel zrak.

Nos ozebljen je nadloga in nakaza. V mrazu se sveti, kakor rdeča laterna, če prideš na vroče, te skeli in srbi, pri ognju je nevarno, da se prisadi. Ozebljen nos umivaj z vročo izkuho vrtnic ali gomilic in nateri potem z arniko. Ne hodi takoj po umivanju na prsto in ne k ognju. Prehud mraz in burja škodujeta ubogemu nosu, ki ga ne moreš zaviti. Če se naredi ranica, razkuži z limono in pokrij z beljakovo kožico. Če se gnoji, pazi posebno, da ne prideš z nohti zraven, da se kaj ne naredi, zakaj nos je siten in občutljiv. Črno repino mazilo je pozdravilo že marsikak gnoječi se nos. Če bi zatekal, ne mudi se in hiti k zdravniku.

Za jefrne bolezni. Razreži 90 g krvomočnice korenine (gnile korenine), 60 g petoprstnika, 45 g korde benedikte, prav toliko blaženega korena, pelina in tavžent rož. Ta zelišča deni v sodček, ki drži 25 litrov, nalij na zelišča sladkega mošta in pusti v skledi, da pokipi. Čez poldrug mesec lahko odliješ vino. Tega uživaj majhno kupico po kosilu in večerji. Pomaga tudi za udnico. Za grižo pij to gorko vino, namakaj volnene krpe v vroče vino in devaj obkladke. Se naredi lahko tudi z belim vinom, kadar ni mošta.

»Po rokah se mi gnoji rado.« Umivaj si roke s katranovim milom, skoplji jih zvečer v seneni kopeli in uteri trobentičnega olja. Ne hodi okoli z mokrimi rokami, natakni, če mogoče, rokavice, kadar imaš opraviti z ognjem, drvni in smetni. Gabezovo mazilo okrepi roke,

GOSPODARSKE VESTI

ŽIVINA

Kranj. Na rednem ponedeljskem sejmu dne 20. marca, na katerega so prignali 60 volov (prodali 45), 29 krav (12), 6 telet (6), 13 telic (10), 1 bika (1) in 60 prašičev (28), je imela živina sledeče cene: voli I. vrste 5.50, II. 5, III. 4.75; telice I. 5.50, II. 5, III. 4.75; krave I. 5, II. 4.50, III. 3.75, teleta I. 7, II. 6; prašiči špeharji 9 do 10, pršutarji 8 do 9 din za 1 kg žive teže. Mladi pujski od 7 do 8 tednov komad 190 do 260 din. Surove kože goveje 8 do 11, telečje 13, svinjske 6 do 9 din za 1 kg. Volna neoprana 24 do 26, oprana 34 do 36 din za 1 kg.

Dolenji Logatec. Cene goveje živine in prašičev so v zadnjem času sledeče: voli I. vrste 5 din, II. 4.50, III. 4; telice I. 4.50, II. 4, III. 3 do 4, krave I. 4, II. 3.50, III. 3; teleta I. 7, II. 6; prašiči špeharji 8, pršutarji 7 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 8, telečje 10, svinjske 7 din za 1 kg.

Črnomelj. Na zadnjem sejmu v Črnomlju, kamor so prignali 260 volov (prodali 101) 19 glav mlade živine (5), 58 krav (10) in 260 prašičev (123), je imela živina te cene: voli I. 5, II. 4.75, III. 4, mlada živina I. 5, II. 4.75, III. 4; krave I. 4, II. 3.75, III. 3 din za 1 kg žive teže. Mladi prašički 3 do 4 tedne stari po 300 din komad.

Laško. Sredi marca so prodajali živino v laškem okraju po teh-le cenah: voli I. vrste 5 din, II. 4.50, III. 4; telice I. 4.75, II. 4.50, III. 4; krave I. 4.25, II. 3.50, III. 3; teleta I. 6, II. 5; prašiči špeharji 9, pršutarji 7.75 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 10, telečje 12, svinjske 6 din za 1 kg.

Smarje pri Jelšah. Na semanji dan 20. marca so plačevali živino tako-le: voli I. vrste, II. 4, III. 3; telice I. vrste 4.50, II. 3.50, III. 3.50, III. 3; krave I. 4, II. 3.50, III. 2.50, teleta I. 5.50, II. 4.50; prašiči špeharji 10, pršutarji 8 din za 1 kg žive teže. Dogon je bil 195 glav, prodano pa je bilo okrog 30%.

Maribor. Na sejmu sredi marca je imela živina sledeče cene: voli 3.75 do 5.75 din, krave 2 do 5, mlada živina 3.75 do 4.75, teleta 4.50 do 6 din za 1 kg žive teže.

Murska Sobota. Poročajo o sledečih cenah živine po stanju sredi marca: biki I. vrste 4 do 4.50, II. 3 do 4, III. 2.50 do 3; telice I. 4 do 4.50, II. 3.50 do 4; krave I. 3, II. 2, III. 1.50, teleta I. 5.50, II. 4.50 do 5; prašiči špeharji 9, pršutarji 8 din za 1 kg žive teže.

CENE

Kranj. Pšenica na drobno 1 kg 2.25, rž 2, oves 2.20, koruza 1.50, fižol 3 do 4, krompir 1.25, seme lucerne 19, seno 0.75, slama 0.45 din za 1 kg. Jabolka I. 8, II. 7, III. 6 din; svinjska mast 19, čisti med 22 do 24 din 1 kg.

Dol. Logatec. Pšenica 1 kg 2 din, ječmen 1.80, ovec 1.75, koruza 1.35, fižol 2.50, krompir 0.80, seno 100 kg 60 do 80 din.

Krško. Pšenica 1 kg 1.50 do 2.25, ječmen 1.25 do 1.50, rž 1.50 do 2, oves 1.50 do 2, koruza 1.25 do 1.50, fižol 2 do 3, krompir 0.60 do 1, seno 0.60 do 1, slama 0.25 do 0.50 za 1 kilogram.

Ptuj. Pšenica 100 kg 175, ječmen 200, rž 165, oves 200 do 250, koruza 125, krompir 90 do 100, fižol 250 do 275, seno 50 do 75, slama 25 do 35 din za 100 kg. Vino novo iz kvalitetnega grozdja 1 liter 8 din pri vinogradnikih, vino iz navadnega grozdja 4.25 din. Svinjska mast 18, med 16 din 1 kg.

Murska Sobota. Pšenica 1 kg 1.50, ječmen 1.50, rž 1.50, oves 1.40, koruza 1.30, fižol 2, krompir 0.60, seno 0.60, slama 0.30 din za 1 kg. Navadno vino pri vinogradnikih 1 liter 2.50 do 3, finejše vino 3.50 do 4.50 din 1 l.

LJUBLJANSKI TRG

Perutnina. Piščanec komad 16 do 18 din, zaklan 1 kg, kokoši ali petelin komad 24 do 30, zaklan 1 kg 22; raca komad 28 do 30, zaklana 1 kg 24 do 26, gos komad 40 do 53, zaklana 1 kg 28 do 30, golob komad 3 do 5 din.

Cena mesa: govedina 8 do 14 din 1 kg, teletina 12 do 16 din, svinjina 14 do 18 din, drobnica 8 do 18 din za 1 kg. Svinjska mast 20 din, slanina 15 do 16, salo 16 do 17, šunka sveža 1 kg 22 do 24 din, prekajeno meso 16 do 20 din za 1 kg.

SEJMI

3. IV.: živ. in kram. Višnja gora, Novo mesto, Rakek, Tuhinj, Poljčane, Dramlje, Zabukovje nad Sevnico, gov. in konj. Mur. Sobota. — 4. IV.: živ. in kram. Črnomelj, Loški potok, Podčetrtek, gov. in konj. Ptuj, živ. Dobrovnik, svinj. Dolenja Lendava. — 5. IV.: gov. in svinj. Krško, živ. Ljubljana, živ. in kram. Stara cerkev pri Kočevju. — 6. IV.: živ. in kram. Štrena gov. in svinj. Mokronog, svinj. Turnišče, živ. in kram. Laško, Rajhenbrg, Slov. Konjice. — 8. IV.: svinj. Brežice, Celje, Trbovlje (?).

PRAVNI NASVETI

Koroški dobrovoljci. Z. L. — Koroški dobrovoljci niso še dosegli onih pravic, ki jih imajo »dobrovoljci« po zakonu o dobrovoljcih. Zadnje čase se organizacija koroških borcev mnogo trudi za svoje člane, vendar ne vemo, če bo kaj uspehov in kakšni bodo isti.

Obolelost pri vojaki. K. J. — Samo tedaj ima vojak pravico do podpore, ako se na odsluženju obveznega roka vojaške službe brez svoje krivde v službi tako poškoduje, da postane zaradi zadobljenih ran ali poškodb popolnoma nesposoben za kakršnokoli pridobitno delo. Zaradi obolelosti pri vojakih pa nima pravice do podpore.

Državna služba. Š. A. — Rad bi izvedeli za pogoje, ki se zahtevajo za sprejem v državno službo, to je podčastniško, policijsko, orožniško, železniško, itd.? — O kakih službah smo že večkrat pisali. V podčastniško šolo se sprejemajo gojenci potom natečaja, kar je vselej objavljeno v časopisih. Za sprejem v policijsko službo je treba vložiti prošnjo pri banovini. Za orožniško službo pa prosite pri ministru za vojsko in mornarico, za železniško službo pa pri prometnem ministru. Ne moremo vam pa povedati, kakšna služba bi bila boljša za vas. O tem pač morate sami razmisliti in se odločiti za tisto, za katero imate večje veselje. Z dvorazredno osnovno šolo morete dobiti službo služitelja, za katero se zahteva vsaj potrebna pismenost.

Plačevanje zgradarine. Vprašate, ali je dolžan plačevati zgradarino kmet, čigar sin dela na žagi in živi z očetom v skupnem gospodarstvu. Ali je dolžna plačevati zgradarino žena, katere mož dela na žagi. — Očividno mislite na zgradarinske olajšave kmetских hiš. Postava pravi, da so oproščene plačevanja zgradarine zgradbe, ki služijo izključno kmetovalcem in njih delavcem za stanovanje po vaseh in vaških občinah. Če poleg kmetovalca stanuje v hiši tudi njegov sin, ki ni kmetijski delavec, hiša nima pogojev za oprostiti plačanja zgradarine. Isto velja za hišo žene, katere mož je delavec.

Kozolec ob meji. V. J. — Sosed je postavil kozolec tako blizu vašega vrta, da pada deževnica tik ob meji. Pritožili ste se in je župan naročil sosedu, da napravi na kozolecu snežni držaj. Sosed pa tega ne stori. Vprašate, kaj bi storili? — Niste povedali, ali pada deževnica s sosedovega kozolca na vaše zemljišče tik ob meji, ali na njegovo. Če pada na vaše zemljišče in se se sneg udira na vaše zemljišče, pač sosedu s tožbo lahko prisilite, da streho tako popravi, da se bo deževnica odtekala na njegov svet in da prepreči udiranje snega s kozolca na vaše zemljišče.

Podpora za sestro. J. J. — Pred 10 leti ste prevzeli posestvo od očeta in z njim bolno sestro, ki jo morate preživljati. Vprašate, ali bi mogli dobiti kakšno podporo za sestro. — Ker ste prevzeli posestvo in z njim tudi obveznost preživljati sestro, pač nimate možnosti izposlovanje podpore iz javnih sredstev, dokler sestro lahko sami preživljate. Šele, če bi je ne mogli več preživljati, bi bila dolžnost domače občine, da ji priskoči na pomoč.

Pota v gozdu. K. F. L. — Brali ste, da se pota v gozdu od leta 1854 niso mogla več priposestovati. Ker pa imate v gozdu več javnih potov, ki so zarisane v mapi, vprašate, ali so bila ta javna pota razlaščena in ali jih lahko zaprete? — Po patentu iz leta 1853 se pota v gozdu niso mogla več priposestovati. Tista pota, ki so bila do tedaj že priposestovana, so pač ostala. Javnih potov se pa ta predpis ni dotaknil in jih torej ni razlaščil.

Pešpot preko vrta. M. R. — Vprašate, ali bi lahko prestavili pešpot, ki gre skozi Vaš sadovnjak? — Svetujemo Vam, da se glede prestavitve pota dogovorite z upravičenci. Ni nedopustno prestaviti pot tudi brez pristanka upravičencev, ako nova pot popolnoma odgovarja služnosti, t. j. ako enako služi upravičencem, kakor je služila prejšnja. Vsekakor pa tvegajte pravdo, ako postopate samostalno.

Zavrtnjena prošnja za pokojnino. M. K. S. Pokojni mož je bil državni ustlužbenec — pismonoša. Vložili ste prošnjo za odmero rodbinske pokojnine, ki pa Vam je bila zavrnjena. Vprašate, kam bi se obrnili, da pridete do pokojnine. — Vaši podatki so prepomanjkljivi, da bi Vam mogli povedati, ali Vam pripada pokojnina ali ne. Vprašanje je, kakšno zvanje je imel mož v državni službi — ali je bil dnevničar ali pa nastavljen služitelj, in koliko tel službe je imel. Vse to bi nam morali točno povedati, da Vam moremo odgovoriti. Iz rešitve, s katero vam je bila prošnja za rodbinsko pokojnino zavrnjena, je gotovo razvidno, zakaj so prošnjo zavrnili. Če je to rešitev izdalo poštno ministru, se lahko pritožite na državni svet, ki bo nato odločil, ali Vam pripada rodbinska pokojnina ali ne.

Orožniška služba. A. P. H. — Za vstop v orožniško službo je potrebno, da poprej odslužite obvezni rok vojaške službe. Tudi za časa vojaške službe, lahko vložite prošnjo za sprejem k orožnikom.

Odvajanje vode na sosedovo dvorišče. A. J. — Niste dolžni dopustiti, da sosed odvaja vodo, ki teče iz njegovega poslopja na Vaše zemljišče. To se vidi tudi iz tega, ker mu je, kakor pišite, gradbeno komisija naročila, da mora za kapnico napraviti žleb in jo po njem odvajati proč. Tudi niste dolžni dopustiti, da se sneg z njegove strehe vdira na vaš svet. Če ne mara teh nedostatkov zlepa odpraviti, ga lahko tožite.